

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՆԵՐԻ ՕՐԱԳԻՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ ՀԱՐԱԹ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1866

ԹԻՒՆ 299

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Գաղղիական դրեթե ամեն օրագիրները զբաղեալ են բացառութեամբ տալու և խորհրդածութիւններ ընելու ի վերայ շրջաբերական նամակին զոր մօտեւ տը 1 լավաթ մարգէղը հրատարակեց : Ինչպէս արդէն զրուցած եմք , այս նամակը Նարոյէոն կայսեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը և անոր գաղափարը կը յայտնէ Նարոյի մէջ պատահած փոփոխութեանց և ծանր դեպքերուն նկատմամբ :

Ժուրնալ տէ Տէպա օրագիրը կըսէ թէ կայսերական կառավարութիւնը յիշեալ շրջաբերականին նայելով , կը խորհի թէ Գաղղիան ոչ իրաւունք և ոչ օգուտ մի ունի արդիւնէ զՎերմանիան որ իւր ժողովրդաց ազգային բաղձանացը համեմատ կազմուի թէ իրաւունք մեծնալը և զօրանալը կը չափաւորուի խորտակմամբ քաղաքական կայսին որով այս տէրութիւնը կապուած էր Վատրիոյ հետ , թէ այն քաղաքականութիւնը որ տէրութեան զօրութիւնը՝ դըրացի ազգաց տկարութեանը վերայ կը ճիւղնէ , անարժան քաղաքականութիւն մըն է ու Նարոյի նոր իրաւունքէն հերքեալ , վերջապէս կը խորհի թէ Գաղղիան ամփոփ երկիր և միացեալ ու անլուծանելի ազգայնութիւն մի ունենալով՝ ամենին երկիրը չունի երբ կը տեսնէ թէ դրացի տէրութիւնները կը կարգաւորին այն սկզբանց համեմատ , զորս ինքն (Գաղղիան) պատշաճաբար համարած է և որոց վերայ հիմնեալ են իւր զօրութիւնը և իւր մեծութիւնը :

Գաղղիական միւս լրագրաց խորհրդածութիւններն ևս այս մտքն են : Իսկ անգղիական լրագրութիւնները ևս առաւել զովութեամբ կը հռչակեն մօտեւ տը 1 լավաթ մարգէղին շրջաբերականը : Մորիսկ խորհրդածութիւնը Նարոյէոն Նարոյի խօսքին , թէ «կայսրութիւնը խաղաղութիւն կը շնորհակէ» : Թալմը օրագիրը կը յայտնէ թէ այս շրջաբերականը կարգաւորեց Գաղղիոյ քաղաքականութեանը համար եւ :

ՔԱՂԱՔԱՆԵՐԻ ՕՐԱԳԻՐԻ

Յայտնի է թէ Պարսից Ատրպետական երկրին Առաջնորդ Վեհապետեան տէր Գեորգ սրբազան արքայիսկզպոյ անցեալ տարի Թեհրան երթալով օգուտափառ Նարսետիւն Շահին ներկայացաւ եւ ամենախոնարհաբար աղաչեց գՆորին Վեհափառաբարին որպէս իւր մարդասիրական ուշադրութիւնը եւ խնամքը Ատրպետական Հայոց խեղճ վիճակին վերայ դարձնէ , որ զանգաճ նեղութիւններ կը կրեն նահանգաց կառավարիչներն :

Վեհափառ Շահը սիրով ընկալեց Ն. Սրբազանքեան օրինաւոր հայցաւածները , անոնց գործադրութեանը համար յատուկ հրովարտիչներ տուեալ է եւ ուրիշ տնօրէնութիւններ քրէք է Պարսկաստանի բնակիչ Հայոց կացութիւնը բարեօրէն համար :

Այս ամեն բարեբաղդ եղելութիւններն եւ Վեհապետեան Գեորգ սրբազանին ազգասիրական գովելի ջանքը ընդարձակ կերպիւ ստորադրուած են Գաւթեմէն գրուած նամակի մը մէջ՝ զոր Շուշուայ քաղաքացի յարգոյ պարոն Բապաջան Բեկ Շիւսեան յուղարկած է Մախս լրագրոյն : Եւրմէ քաղեալ կը ճիւղնէ տարակեմք Արշալուստի Բանասիրականին մէջ ի տեղեկութիւն Հնդկաստան եւ ուրիշ հեռաւոր երկրներ գտնուող մեր ընդերքողաց :

Գաղղիա , 4 Մայիս 1866 :

Զեր ազգասիրական հոգեով վառուած կամբը և ձեր սրտի հոգեկան ցանկութիւնն մեզ յայտնի լինելով , որ կը փափաքէք տեղեկանալ Ատրպետական Հայոց առաջնորդ գերապատիւ Վեհապետեան Գեորգ սրբազանի :

զած պատմական յայտերը : Ուրիշ անգղիական օրագիր մըն ալ կըսէ , թէ Վերմանիան ազգայնութեց սկզբունքը ընդունելով ևս առաւել մօտեցաւ Գաղղիոյ : և այս կերպիւ Գերմանացի և Գաղղիացի ազգին օգուտները միաւորուած կը համարուին : որ առաջադրուող առհասարակ մըն է Նարոյի խաղաղութեան տեղութեանը համար :

Ուստայ կառավարութեան արտաքին գործոց պաշտօնեայ Վորդաքալ իշխանը այս օրերս կը սպասուի ի Փարիզ : Վեհայի իրէս լրագիրը կըսէ թէ յիշեալ պաշտօնէին Գաղղիոյ մայրաքաղաքը զաւուր պատճառը Բեկեան ծանրակշիւ խնդիրն է , որուն վրայօք Նարոյէոն կայսեր ունեցած գաղափարը և կարծիքը կուգէ իմանալ իւր վեհապետին հաղորդելու համար :

Հոռոմի խնդիրը նորէն երևան ելաւ պաղիացի զորաց յիշեալ մայրաքաղաքէն մեկնելուն պատճառաւ : Հոռոմիցի ժողովուրդը՝ որ այժմ աղատ է , իւր կամքը և իւր համակրութիւնը պիտի չուշանայ աղատաբար յայտնելու , միտորիւ ուղեւով խաղաղութեանը հետ :

Այս պարագայի մէջ , ինչ որ զուտ պիտի ընէ արդեօք սրբազան Պապը , խոհեմ անձինքը և սրբազան վահին ճշմարիտ բարեկամները կրփափաքին որ Պիոս իններորդ իւր ամբողջ չափով և Հոռոմի մէջ մնայ՝ որ ի սկզբանէ անտի կամքով ժողովրդոց մայրաքաղաքն է : Իայց կը ընդհանրուի կուսակցութիւնը ընդհանրական կը յորդորէ զՆորին Սրբազանութիւնը որ Մեծին խորհրդի կառավարութեան վեհաձեռնական առաջարկութիւնը ընդունելով երթայ ի Մալմա և նոյն կը ընդունէ մէջ հաստատել իւր բնակութիւնը :

Ահա հաստատել կերէի որ Պիոս իններորդ այս որոշումը ի գործ դնէ , այսու ամենայնիւ տարակոյս չիլայ թէ այս բանին համար Վեհայի օգոստոսափառ թաղուհին ինքնագիր նամակ մի գրած է Պիոս իններորդին և սրբազան Պապը ինքնագիր պատասխան մի յուղարկած է առ Նորին Վեհափառութիւնն :

Կողմի և անպիտի ազգային կարեւոր գործակատարութեանց համար , ուստի ահա ևս ամենայն յօժարութեամբ սրտի կատարելով ձեր հոգեկան ցանկութիւնը , ծանուցանեմ ձեզ ինչ որ ներկայութեան հա տկանատես եմ եղել , թէ և պարտականութիւնն է որ այս անցքի ստորագրութիւնը ամենայն հանգամանորէն և ընդարձակ կարգով դրէի ազգայնոց տեղեկութեան համար , բայց իմ ծառայական պաշտօնը , չնհրէյ ինչ ստորագրութեան սահմանուած կարգը պահելու ուստի խնդրելով ձեր ներողամտութիւնը , մեծայայտ եմ թէ կը բաւարարուի այս համառոտ ծանուցադրութիւնը , որ քանի առայտ հետեւ տկանատես լինելով գրում եմ :

Այն օրից երբ Նորին Սրբազանութիւնն Ատրպետական երկրի Հայոց առաջնորդութեան ծանր պաշտօնը ստանալով հանգուցեալ տէր Մատթէոս կաթողիկոսից՝ 1861 թուին մտաւ Թուրքիա քաղաքը , որ տեսնելով կամ լսելով Ատրպետական երկրի բնակիչ Հայոց անտանելի նեղակութիւնները Պարսից տէր ազատողներէյ , ամեն ժամանակ համարեալ թէ մոտաւորութեամբ ցաւելով ազգի տարաբաղդ վիճակի վերոյ՝ անշտաբար ջանք էր անում բանիւ և գործով իրեն քաջ հովիւ հնարք տանել որոշմել Հայոց թշուառ կեանքի դրութիւնը բարեօրէն և բարօրութեան վիճակի հասցնելը , յարմարաւոր միջոցներով գրաւոր և բանաւոր խնդիրներ հասուցանելով Պարսից վեհապետութիւնները որ կարողանար գործի փոքր ինչ թեթեւացումներ Հայոց վրայից այս ծանր տառապանքների լուծը , բայց տեսնելով որ տեղեկոյ դատաւորները Հայոց հանգստութեան մասին տուած հրամանները և վիճակները կատարելապէս յառաջ

կը հաստատեն թէ Մեծին խորհրդի կառավարութիւնը յարապակե ջանքիւ կաշխատի համալուր զսրբազան Պապը , որ իւր Վեհայի Մալմա փոխադրէ : որ ոչ թէ միայն պարզապէս պալատ մի կը մատուցանէ ի բնակութիւն Նորին Սրբազանութեան , այլ բոլոր կողմն անոր հրամանաց ներքե կը դնէ , կըսեն , և միայն Վալէթթա քաղաքը իրեն համար կը պահէ հանգերձ բերդերով որ կը պաշտպանին զայն , Այսպիսի վեհաձեռնութիւն ի կողմանէ Վեհայի բողոքական կառավարութեան՝ պէտք է կատարուի երևալ , կըսէ գաղղիական լրագիր մի , սրբազան Պապին և իւր խորհրդականացը :

Վերհաստատեն թէ խաղաղութեան դաշնագրութիւնը ի մէջ խաղից և Վատրիոյ մամոյս ձին ըստ նոր տուած բի՝ ստորագրեցաւ ի Վեհայն : Այս ծանրաշիւ գործոյն օր յառաջ լուծնալը մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ թէ Վատրիոյ և թէ խաղից ի մասին պանծային շահուց : վասնզի մինչև ցայսօր Վատրիոյ կառավարութիւնը օրը երկու միլիոն ծախք կընէ իւր զօրաբանակը պատերազմական վիճակի մէջ պահելով , խաղից ևս օրը մէկ միլիոնէն աւելի ծախք ունի միւսնոյն պատճառի համար , Իայց ամմ որ կատարեալ հաշտութեան դաշնագրութիւնը ստորագրեցաւ , պատերազմական զօրաբանակները լուծուելով յիշեալ ծանր ծախքը պիտի վերջանան :

Վեհայի մէջ խօսք մի կը պտուտի թէ խաղից թագաւորին մեծ որդին բարձրապատիւ Հումայէթ իշխանը մօտեւս պիտի ամուսնանայ ծաղկահասակ Մարիա խեղճ արքիդքսուհոյն հետ , որ իերտինանտ Վարդուս վերջին արքիդքսին աղջիկն է : Խաղից թագաւորանդ իշխանը կը սպասուի եղբոր ի Սալպուրի քաղաքը , ուր տեսնութիւն պիտի ընէ յիշեալ արքիդքսուհոյն հետ : Այս խօսքերուն հիմնաւոր ըլլալը թէպէտեւ տակաւին յայտնի չէ , այսու ամենայնիւ տարակոյս չիլայ թէ բարեկամական զգացմանց նշաններ են որ կը տարածուին թէ Վատրիոյ և թէ խաղից ժողովրդոց մէջ : Մոռնալու չէ նաև թէ Հումայէթ իշխանը Վատրիոյ արքիդքս

չեն գնում՝ օրըստօրէ փոփոխութիւն ստանալով նոյն իսկ դատաւորներէյ , և Հայ ժողովուրդը որպէս յառաջն կրում են նեղութիւններ շարունակ տիրապետողների շարաշար վարչութիւններից , ստիպուած օտարաշում էին զանազան սահմաններ և գաւառներ , որ ընդդէմ էր բարեբար կամաց վեհափառ Նարսետիւն Շահին , ուստի ամենայն յօժարութեամբ հոգեւ յանձն առաւ Ն. Սրբազանութիւնն ծնունդի հասակի մէջ դնալ հասանել թէհրան Պարսից արքայախոս քաղաքը Նարսետիւն Շահի մօտ , չինայիլով անձնական հանգստութեանը և զրաւական ծանր ծախսոյց որ կարողանայ կարելի եղանակաւ ապահովել Հայոց վիճակի զլուծութիւնը , որն և անցեալ 1865 թուին Մայիսի 13ին ծառայարհուրդեց փառաւոր ուղևորութեամբ դէպ ի թէհրան՝ Թարվիզու բնիկ և օտարական Հայոց պատուաւորութեամբ , ոյք և ուղևորիցին Սրբազանին մինչև խաղից Փոռլան անունով տեղին , որ հեռի է Թաւրիզից կրկու ժամու ճանապարհէն :

Գու ևս չհասած թէհրան , հեռագրական նամակով այս տեղից յայտնուած լինելով տեղոյն բնիկ և օտար ժողովրդոց Սրբազանի ուղևորութիւնը , նորոք բնաւաւ չին եկել քանի ժամու ճանապարհաւ ամենայն արժանաւոր պատրաստութեամբ , բերելով Սրբազանին ճանաւար զարդարուն ետիկ անուանեալ ձիանք և փառազարդ կառք , որոց ուղեկցութեամբ մտաւ թէհրան քաղաքը , և հանգստացաւ Հայ հասարակութեան սրտաբանութեամբ յարմարաւոր իջևանումը :

Այս ճանապարհորդութեան ստորագրութիւնը մտա

Հիւ մեք անոր թշնամի կարծուած էինք և կարծուած եմք, զույցէ ինքզինքնին կամ հօրեղբայրնին լինելով թափու առաջնորդ ընել տալու բաղձանօք: Եւ երբ Նիկողայոսը ինքզինքը կաթուղիոս ընաւ, ու սկսաւ վիճակներէն ստորագրութիւններ ժողովել և Վ. Պօլիս խրկել, դոնէ մեք զմեզ արդարացնելու համար, (խոնարհաբար կը հրաւիրեմք զերապարիւ վէթիւ Հայր սուրբը՝ որ Վիլիկիայէն եկած ինչպստ Նիկողայոսի գրութեանց ստորագրութիւնները աչքէ անցնէ և երբ չգտնար մեր նուաստ ստորագրութիւնը, վայրպար չմեղադրէ զմեզ թէ Քիւրքճեանօքն ալ Նիկողայոսին կողմը անցեր է. և գիտնայ թէ Քիւրքճեանօք սեւ ըսածին ճեմակ ըսողներէն չէ երբեք, ու ըստ այնմ մեզ պատիւ ընող իւր համարումը ուղղէ), երկու յօդուած զրեւով մինն ձեռք և միւսն ալ լաւամանակին խրկեցինք. դուք մեր գրութեանը չեմք գիտեր ինչու, «սխլէթով գրուած էր» ըսիք և չու գիցէք հրատարակել: Վիւսն ալ Պաղղոյ թղթաւ տունէն գողցուեցաւ. որուն վկայ է լիւիւլէնոսճեան հնովակիմ աղան. և այն նամակին մէջ ոչ թէ միայն յիշեալ յօդուածը կար, այլ 180 ոսկիի փոխանակադիր մըն ալ:

Սենք աս պատահումը՝ փոխանակ զիպուած անուանելու, Լստուած այսպէս ուղեց ըլլաւ ըսելով՝ ինքզինքնին լուծեան կրնայինք դատապարտել ու մեր գրչին տկարութիւնը և սրտին «սխլէթով» ճանշնալով հրապարակել իւր զգուշացումը: Եւ իսկ քանի հրատարակութիւնները մեր պարմանքը չգրաւէին, եթէ ոչ, հրատարակութեամբ մեր նպատակին հասնելէ շատեց յուսահատած եմք, և Լստան երթալով Վիլիկիայէն եպիսկոպոսէն վարդապետ ձեռնագրուելու բաղձանք մըն ալ չունենալն մեր կացութիւնը արդէն կը վկայէ:

Լրագիրք գրեցին և կը գրեն թէ «Նիկողայոսը Վ. Պօլիս խրկելու համար հրամանագիր գնաց, հեռագիր գնաց» և այլն. եթէ չեմք սխալիր, խառնաբաղդոյն հուռը մէկ հեռագիր և մէկ ալ հրամանագիր խրկած է մինչև ցարդ ճէվտէտ փաշային, Հեռագրոյն համար պատասխանեց թէ փոստային գրելիքն սպասեն և գրեց ինչ որ կուզէր գրել և խրկեց: Եղբւր անգէտ ժողովուրդեան մոռած թղթերու վէժ. որոց մասէն անունը կուտան լրագիրք. փառքեք ինչ է ինչ, որ մէկը հրապարակ հանէ զայն, որպէսզի տեսնուի թէ մասէն է կամ թէ անոր աւտոր գրած կոնդակներուն պատասխանն է: Հրաման:

(4) Ստոյգ եւ որ սխլեթով գրուած է ըսիք, բայց նամակին իմաստին համար չէր մեր ըսածը՝ այլ շատ բառերու անցնեցողի եւ անիմանալի ըլլալուն համար: Այսին ամենայնիւ կարծեմք թէ յիշեալ գրութեան հարկաւոր իմաստը համառօտիւ հրատարակեցինք:

Ծ. խ.

Վիլիկիայոց ազգային ուսումնարանի աշակերտաց երեք տարուան ուսումնական պատուոյնն այն է հայերէն, պարսկերէն և գաղղկերէն ընտիր վայելչագործութիւններն գեղեցիկ նկարները և պատկերները քաղաքական ձեւակերպութիւնները. նոյնպէս ուսանող Հայ օրիորդաց գեղեցիկ ձեւագործները և վայելչոյց յօրինուածները, որոնք միասին ընդունելով իւր ձեռքը՝ Վ. Դաւիթ Երանցի խառնեց և կարգում էր նորանց վերայ գրուած պարսկերէն նկարազարդ և յօրինուած անունները, որոց հաւանութիւնը ցոյց տալով յանձնեց յիշեալ թիկնապահ աստիճանաւորին պահպանելու համար:

Մէկ ժամից տեւել խօսակցութեանից յետոյ, անհարկութեամբ վերջեցաւ աստիճանաւորաց Տոնիկ Խորթի և Էլիկ Ալաւիի, Դարին Սրբաշուքի մոտի վրայ կանգնելով և շնորհակալութիւն մատուցանելով վիշտ. Դաւիթ արձակից պալատից, և վերադարձաւ դարձաւ Վանակ գիւղը իւր վրանը:

Դեռ չէր անցել երկու օր, Դաւիթ խորհրդական թարգման հոյազգի պատուաւոր Պարսից աստիճանաւոր Նար Զուլայիցի Միլիտ Յարութիւն Եղիպարեանց, զրուար յայտնեց արարական թէ Վ. Դաւիթ բարեհաճելէ հրամայել է որոց հարկին կատարել Ստրպատականի Հայոց առաջնորդ արքեպիսկոպոսի խնդիրները, մակաւորելով ինքնաձեռագիր ստորագրութեամբ իւրորդան չէր յօդուածոց ներքեւ:

(Պիտի շարունակուի):

նազիրն ալ երբ Հալէպ հասաւ, կուտակալը վիճակը պտտեցու ելած էր, և տեղապահը գիտնալով փաշային մասնաւոր պաշտպանութիւնը անմիջապէս յուղարկեց զայն Նորին Վսեմութեանը, որ ճանապարհին վերայ գուցէ զանազան զբաղմունքներէ ձանձրացած, Հալէպ վերադառնալուն թողուց, կը կարծուի յիշեալ հրամանագրին գործադրութիւնը: Գրեցին և կը գրեն լրագիրք թէ «Վիլիկիայի ժողովուրդը կուզէ Վիլիկիայը, բազմակնիք ստորագրութեամբ մասէն ընել կը խրկէ և բաց ի Լստանայէն ամեն տեղի եկեղեցեաց մէջ կը յիշատակուի անոր անունը և այլն»: Վիլիկիայի մէջ չկայ երկու մարդ, Հայեր, որ գիտնայ թէ ինչ է կաթուղիոսութիւնը և ինչու ազգը չուզէր կաթուղիոս ընել զնա. նա մանաւանդ Նիկողայոսը ինք ուզածը կը գրէ և ստորագրել կուտայ, և մը քահանայն է որ պիտի յանգդնի անոր անունը յիշել՝ մինչդեռ Վիլիկիայոց այսօր զօրաւոր պաշտպանութիւն մը կը վկայէ:

Գրեցին և կը գրեն լրագիրք թէ «Նիկողայոսը ինքզինքը ազատելու համար Օւլթուսն է գացեր» և այլն, ինչ ըսել կուզեն: Օւլթուսը Վիլիկիայի կը կարծեն: Մինչդեռ Դաւիթը և Հալէպը գէտ կը լինեն տեղութեան հրամանին, Օւլթուսը ամենէն յառաջ աշխատակիր կը ըլլայ տուրքը կը վճարէ և երկու ժողովուրդը՝ որ իւր վանքին ըստացուածքը եղեալ արտերուն մէջն է, կառավարութեանը կը թողու և այլն և այլն: Նիկողայոսը 60 օր Հալէպ մնալով և ազգը օրը մէկ լիւս ծախքին չգիմանալուն համար ելաւ Սեպտեմբեր ին Քիւրքճեանց և այսօր հոն է: Երբ ան տեղներէն ալ մեղի պէս «ալ հայ չմնաց» ըսեն, Լստալը առջեւն է: Լստալը տար որ մա խնդիրը տակաւին երկարէր, որպէսզի Վիլիկիայ վիճակին ամեն տեղերն ալ մեր փառքին արժանի ըլլային. բարի նախաձեռն է, ով չունենար: Գրեցին և կը գրեն լրագիրք թէ Նիկողայոսը 120 ոսկի Պօլիս խրկել է որ խաչմի շինուի և այլն և այլն: Եւ չեմ կրնար հաւատալ առոր. վասնից Պօլիս ուրիշ բաներ ունի շինել տալիք և հազիւ թէ անոնց համար պէտք եղած ոսկիները հիմակուհի մի կը կարող է, ոչ, կը թաւալուի կոր Սոյ աթոռը. կը լսէք, Հայեր:

Գրեցին և կը գրեն լրագիրք թէ, Վիլիկիայի կուտար անվաւեր կաթուղիոսին անունը Լստանայի եկեղեցեաց մէջ յիշել չտալուն համար, իւր ու ժողովուրդեան մէջ մեծ խռովութիւն ծագել է՝ և այլն: Ընդարեւ խռովութիւն ծագած է, բայց ինչ բանի համար. Լստանային օրը 100 փարա օրականը անդամ շատ ըլլալը զգալով կտրել է. անոր համար ծագել է խռովութիւնը: Ընդարեւ շատ ամօթ է Լստանայոց, որ դոնէ սա հաղուողիւտ եպիսկոպոսը՝ Լիթաուպոյց նման 12 տարի իրենք չկրնաւ պահել ինչ:

Որովհետեւ խօսիլ և գրել տխուր, սա մէկն ալ ըսենք և վերջացնեմք. ամեն մարդ գիտէ որ հոռուական և բողոքական կրօնավաճառաց ամենէն զօրաւոր գործիքը՝ իրենք զիրենք կառավարութեւն առջեւը գործել և մեղանքը ցուցնելն է: Երբ շնորհիւ օսմանեան կառավարութեան արդի արդարասիրութիւնը և անկողնասիրութիւնը տիրեց, աս գործիքը փշրուեցաւ. մեր ալ կրօնափոխութեան երթակալութիւնը գաղթեցաւ: Ուստի ինչ հարկ կայ ելել հրատարակել և ան ալ թէութեամբ որ, «Օւլթուսն չորս բանաւորներէ հասած է ոստիկանութեան գուռը և ան ալ կը կարծուի թէ Օւլթուսն ուրիշ լիթաուպոյց ըրած նախատիւքին պատճառաւն է»: Ինչ նախատիւք կրնար ըլլալ Օւլթուսն ուրիշ ըրած որ չորս իշխանքը Վ. Պօլիս խրկուի: Միւսինա՞ք՝ առանց հրաւերի, Օւլթուսն կը թան և գիրք ցրուելով քարոյ տալու կը յանդգնին: Օւլթուսն ուրիշ մէկ քանի կրօնամուկ անձինք կը պարտանան և անոնք ալ Լաւրից խրատին անսալով փոխանակ հողաթափներին թողութիւն վերադառնալու, Մարաշ կուզան ու անտեղի ամբաստանութիւններով Օւլթուսն ուրիշ աչքը կտրել և դարձեալ քնալ կը ձգեն ալ նէ, փառք, ինչպէս որ ըսիք, օսմանեան լուսազրուութեան, հիպատոսական սպառնալիքները բանի մը գէտ չգալուն, տեղերէն կը նստին: Չորս իշխանաց Վ. Պօլիս խրկուի՞նք՝ ներքին քաղաքականութեան գործ է. որուն վրայ մեղի հարկ չէ խօսիլ:

Յարգոյ խմբագիր, աղաչելով որ ներքեւ յօդուածոց երկարութեանը, մնամ
Հալէպ, 10 Սեպտեմբեր 1866

Քննադատէր ձեր,
Յ. Ս. Քիւրքճեանց:

ՂԱՒԱԹԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ղաւթիկ ազգային վարժարանը՝ իւր բարեկարգ ընթացքով և իւր յառաջադիմութեամբ Վ. Պօլիս ազգային յառաջադիմութեան մը զարդանքն է: Եւ այս ըսածնիմ կը հաստատուի յիշեալ վարժարանին տնօրէնաց հարցաքննութիւնն. որ մանրամասնաբար կատարուեցաւ անցեալ Օգոստոսի 21, 23, 26, 28 և 31 օրերը Ներկայութեան ուսումնական քննչաց:

Պարզեալութեան հանգէն ալ Սեպտեմբերի 4ին կիրակի օրը տեղի ունեցաւ տնօրէնական շքեղութեամբ. որ ներկայ էին ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքը, զլիսաւոր եկեղեցականք և աշխարհականք ու մեծ բողոքական ժողովուրդեան:

Ղաւթիկ վարժարանը՝ ազգին յատուկ ուշադրութեանը, օժանդակութեանը և ազգասիրաց խնամողը արժանի է. վստայի անկիւ Վ. Պօլիս մէջ գաւառական զարգացման կը համարուի. որ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ պաշտօնատ աշակերտներ օրինաւոր դատարարութիւն կը նշանակուի յօգուտ իրենց խեղճ հայրենակց և ի պատիւ ընդհանուր ազգին: Ս. յարմար օրը Ղաւթիկ վարժարանին մէջ 88 աշակերտ կայ. որոցմէ 51ը պանդուխտ է, 21ը գաւառական քաղաքներէ և գեղերէ: և մնացեալ 16 աշակերտն է մէկ մասը Ղաւթիկայէն է և մէկ մասը Վ. Պօլիս գաւառական գեղերէն:

Յիշեալ վարժարանին մէջ դաս տրուած ուսմանը հետեւեալներն են՝ հայկարանութիւն, գաղղկերէն, թուրքի, թուրքաշարութիւն, բնագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, Հայոց պատմութիւն, և սրբ. պատմութիւն:

Պարոն Ստեփան Պ. Պօլիս Փախաղանց պատուէին, որ հինգ տարիէ ի վեր յիշեալ վարժարանը կը կառավարէ և միանգամայն հայկարանութեան և ուրիշ ուսմանը գաւառականութեան պաշտօնները կը վարէ, իւր ուշադրութեամբ, և իւր գործունէութեամբ յաջողեցաւ, զանազան արգելքներու ուղղմութեամբ Ստամբուլ յաղթելով, այժման բարեկարգ վիճակին և յառաջադիմութեանը մէջ պահել զայն: Ուստի կարծեմք թէ այս ուսումնական երկրորդական եռանդուն և անխնայ ջանքը գովութեան, քաջաւարտութեան և միանգամայն օրինաւոր վարժարանութեան արժանի է ի յարատեւութիւն զարգացման Ղաւթիկ վարժարանին:

ԴԵՂԱՐԱՆ ԱՂԲԱՏԱՍԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Աղբաւարայ ընկերութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել արգոյ հասարակութեան՝ որ մասնաւոր դեղաբան մի բացած է Հայոց Առաջնորդարանի դիմաց եւ պատրաստ է ամեն տեսակ ընտիր եւ մաքուր դեղ մատակարարել ջափաւոր գնով: Յաճախ աղբաւարայ առնուած դեղերը միշտ ձրի են: Ասկի գաւտ մը եւ իցե տոնէ, գիշեր եւ ցերեկ, երբ մեկը պէտք ունենայ դեղի՝ մինչեւ իրիկուան ժամը 8ը կրնայ դեղաբանին ընդունիլ, եւ ժամը 8ին վերջը ազգային հիւանդանոցը դիմելով:

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՆՔ

Երկուց ընկերակցաց՝ ճախիկն աշակերտաց տարբերակեան վարժարանին Չմիւսնիոյ:
Տպագրութիւն Տեաէեան
1866

Ուրաւ 64 երեսէ բաղկացեալ տետրակ մըն է, որ պատուական ուսանաւորներ կը պարտաւորէ, որոց հեղինակներն են ուսումնական տարբեր Պ. Նշան Միրզա Վանահեցեան եւ Ե. Թագուր Ս. Պարտիկապետեան: Այս յարգոյ պատանիները կըսեն թէ ի սիրոյ խղճով քաղաքական գրութեան համարակներ են ի յոյս ընծայել այս ջափաւորական գրութիւնները, որոնք իրենց աշակերտութեան ժամանակին պարտաւոր են: Եւ կը յուսան թէ ուսումնական հասարակութիւնը երկրորդաւոր, ոգով ընդունելով զանոնք, քաջալեր կը ըլլան իրենց ուրիշ աշխատասիրութիւններն ալ հրատարակելու:

Կը ծախուի իզմիր՝ Դաւիթիկեան գրավաճառութեան խանութը: Վ. Պօլիս Յարութիւն Մարգարեանին, եւ Յ. Պապանեանին գրատունները:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ